

Prof. Dr. OKTAY UYGUN
Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Öğretim Üyesi

DEMOKRASİ

Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutlar

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	v
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

Antik Demokrasi

I. ANTİK DEMOKRASİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE SİYASAL KURUMLARI.....	9
A. Eski Yunan'da Site Düzeni ve Atina Sitesi.....	12
1. İlk Demokratik Reformlar	14
2. Atina'nın Sosyal Yapısı	18
B. Atina Demokrasisinin Kurumları.....	20
1. Yasama: Halk Meclisi (Ekklesia).....	20
a. Kuruluşu, İşleyişi ve Yetkileri	20
b. Yasa Anlayışı ve Yasaların Kodifikasyonu	24
2. Yürütme: Beşyüzler Konseyi.....	26
3. Yargı: Halk Mahkemesi (Dikasterion).....	30
a. Kuruluşu, İşleyişi ve Yetkileri.....	30
b. Siyasal Davalar (Eisangelia).....	33

c. Örnek Bir Ceza Davası: Sokrates'in Yargılanması	36
4. Anayasaya Uygunluk Denetimi	40
a. Meclis Kararlarının Denetimi (Graphe Paranomon).....	41
b. Yasaların Denetimi (Graphe Nomon)	46
II. ATİNA DEMOKRASİSİNİN GERÇEKLEŞTİĞİ KOŞULLAR.....	47
A. Demokrasinin Ölçeği	47
1. Küçük Ölçekli Bir Devlet.....	47
2. Yüz Yüze Toplum	49
3. Türdeş Sosyal Yapı	50
B. Özgürlük Anlayışı	52
1. Özgürlüğe Farklı Yaklaşımlar: Antik ve Modern	52
2. Kişisel Özgürlükler	57
a. İfade Özgürlüğü:	58
b. İnanç Özgürlüğü:	63
c. Kişi Güvenliği ve Kişi Dokunulmazlığı:.....	67
d. Mülkiyet Hakkı ve Konut Dokunulmazlığı:	68
3. Özgürlüğün Mekânı: Kamusal Alan	69
C. Yurttaşlık Bilinci	74
1. Sitenin Bağımsızlığı.....	74
2. Siyasal Yaşama Aktif Katılım	76
a. Devletsiz Demokrasi.....	78
b. Bir Yaşam Biçimi Olarak Demokrasi.....	79
D. Kölelik Konusu	84

III. DEĞERLENDİRME: ATİNA	
DEMOKRASİSİ GERÇEKTE NEYDİ?	91
A. Muhaliflerine ve Taraftarlarına Göre	
Atina Demokrasisi.....	91
1. Aristoteles'e Göre Atina Demokrasisi	92
2. Yaşlı Oligark'a Göre Atina	
Demokrasisi.....	94
3. Perikles'e Göre Atina Demokrasisi	95
B. Amatör Siyaset	97
C. Demokrat Anlayış	101
D. İktidarın Sınırı.....	103
<i>Birinci Bölüm için Kaynakça</i>	<i>108</i>

İkinci Bölüm

Antik Demokrasiden Modern Demokrasiye Geçiş

I. MODERN ÇAĞ'DA DEMOKRASİNİN	
YENİDEN DOĞUŞU	113
II. MODERN DEMOKRASİYİ	
BİÇİMLENDİREN ETKENLER.....	119
A. Cumhuriyetçi Gelenek.....	119
B. Kuvvetler Ayrılığı.....	121
C. Siyasal Temsil.....	124
D. Liberalizm	127
E. Doğal Haklar Kuramı.....	130
F. Laiklik.....	132
III. MODERN ÇAĞ'DA ANTİK DÜŞ: J. J.	
ROUSSEAU'NUN TOPLUM SÖZLEŞMESİ..	135

A. Genel İrade: Yanılmaz Bir İçgüdü	140
B. Yasa Anlayışı: Toplum Düzeninin Doğal Gereklere	144
C. Çoğunluğun Despotizmi Tehlikesi	147
1. Türdeş Sosyal Yapı	148
2. Eşitlik Anlayışı	149
3. Konsensüs Arayışı	150
D. Toplum Sözleşmesi ve Radikal Demokrasi	152
E. Kuvvetler Birliği mi? Kuvvetler Ayrılığı mı?	155
F. Yönetim Biçimleri	159
G. Doğal Haklar Kuramı Üzerine	162
H. Toplum Sözleşmesi'nin Ulus Devlete Uygulanabilirliği	164
<i>İkinci Bölüm için Kaynakça</i>	<i>169</i>

Üçüncü Bölüm

Modern Demokrasi

I. İktidarın Doğrudan Kullanımından İktidarın Denetlenmesine	173
A. Modern Çağ'ın İlk Demokrasi Kuramları	175
B. Demokratik Elitizm ve Katılımcı Demokrasi Kuramları	179
1. Halkın Siyasetteki Rolü	179
2. Siyasal Elitin Rolü	183
3. Yurttaşların Çıkarlarının Korunması	188
C. Siyasal Katılımın Arttırılması Sorunu	190

1. Kaybolan Perspektif.....	192
2. İşyeri Demokrasisi	194
3. Demokrasinin Yaygınlaştırılması ve Rejimin İstikrarı	196
4. Halkoylaması.....	199
5. Modern Devlet ve Doğrudan Demokrasi	208
II. Çeşitlilik, Çoğulculuk, Çatışma: Ulus Devlet	213
A. Yeni Bir Toplum, Yeni Bir Siyaset Anlayışı.....	213
B. Çoğunluk Demokrasisi ve Konsensüs Demokrasisi Modelleri	216
1. Yürütme Erki: Yürütme Gücünün Toplanması ve Paylaşılması	217
2. Yasama-Yürütme İlişkisi: Üstünlük ve Denge Modelleri	219
3. Parlamento: Yasama Yetkisinin Toplanması ve Paylaşılması	221
4. Siyasal Partiler: Tek Boyutlu İki Partili Sistem - Çok Boyutlu Çok Partili Sistem	222
5. Seçimler: Çoğunluk ve Nispi Temsil Sistemleri.....	224
6. İktidarın Bölünmesi: Merkezîyetçi ve Yerinden Yönetimci / Federal Modeller	226
7. Anayasalar: Esnek ve Katı Anayasa	227
C. Demokrasi Modelleri ve Sosyal Yapı.....	228
III. Demokrasi Modelleri ve Türkiye	233
A. Türkiye'nin Demokrasi Serüveni	233

1. Osmanlı Devleti'nde Mutlak Monarşiden Meşrutî Monarşiye Geçiş ...	233
2. Türk Devrimi ve Demokratikleşme.....	235
3. Çok Partili Hayata Geçiş.....	246
4. 1961 Anayasası ve Getirdiği Yeni Demokrasi Anlayışı	251
5. 1982 Anayasası Dönemi	253
B. Türkiye'de Çoğulcu Demokrasi ve Hukuk Devleti İlkesi.....	254
1. Tanzimat Dönemi (1839–1876): Kanun Devletine Geçiş.....	256
2. Meşrutiyet Dönemi (1876–1878 / 1908–1918): Parlamentolu ve Anayasalı Devlet	257
3. Cumhuriyet Dönemi	258
4. Anayasa Mahkemesi'nin Hukuk Devleti Anlayışı	262
C. Konsensüs Demokrasisi ve Türkiye.....	266
<i>Üçüncü Bölüm için Kaynakça.....</i>	<i>277</i>

Dördüncü Bölüm

Demokratik Anlayışın Epistemolojik Temeli

I. İDEAL BİR DEVLET DÜZENİ ARAYIŞI	283
II. MUTLAK SİYASAL DOĞRU NEDİR?	286
III. SİYASAL DOĞRULAR: İKİ FARKLI YAKLAŞIM	294
A. Yansımacı Görüşler	294

1. İdealist Yansımıcılık	294
a. Platon.....	295
b. Berkeley	297
2. Materyalist Yansımıcılık.....	301
a. Feuerbach, Marks, Engels.....	302
b. Lenin, Stalin	305
c. Materyalist Yansımıcılığın Siyasal Sonuçları.....	308
3. Yansımıcılığın Eleştirisi.....	318
B. Uyuşmacı Görüşler.....	322
1. Genel Olarak.....	322
2. Kant'ın Bilgi Felsefesi.....	324
a. Akılcılığın Eleştirisi.....	324
b. Deneyciliğın Eleştirisi.....	326
c. Bilgi Edinme Süreci.....	328
IV. DEMOKRATİK ANLAYIŞ VE MUTLAK DOĞRU.....	334
<i>Dördüncü Bölüm için Kaynakça</i>	<i>346</i>

Beşinci Bölüm

Demokrasinin

Haklılaştırılması

I. DEMOKRASİ NASIL HAKLILAŞTIRILABİLİR?.....	351
II. DEMOKRASİNİN AHLAKİ TEMELİ	356
A. Ahlaki Özerklik	357
B. Doğal Eşitlik İlkesi.....	360
C. Bireysel Kendi Kaderini Tayin Hakkı.....	362

D. Demokrasi - İnsan Hakları İlişkisi	367
III. Demokrasinin Rasyonel Temeli	369
A. Bireysel Çıkarların Belirlenmesi.....	371
B. Bireysel Çıkarların Gerçekleştirilmesi.....	375
C. Bireysel Çıkar - Kamu Yararı Ayrımı.....	378
D. Demokratik Süreç ve Kamu Yararı.....	383
E. Kamu Yararı, Uzmanlaşma ve Elit Yönetimi	390
F. Anarşizmin Demokrasiye Yönelik Eleştirileri.....	396
<i>Beşinci Bölüm için Kaynakça.....</i>	<i>402</i>